

Kolmannen tehtävän monet
muodot: yliopistojen
yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen
mekanismit kolmella tieteenalalla

Juha Tuunainen

Helsinki Institute of Science and
Technology Studies (HIST)

Taustaa

- politiikkakonteksti: yliopistojen kolmas tehtävä eli yhteiskunnallinen vuorovaikutus (yvv) ja vaikuttavuus
- ns. Bayh-Dole-laki (USA 1980): tutkimustulosten kaupallinen hyödyntäminen (patentointi, lisensointi, yritystoiminta...)
- teoreettiset mallit: Mode 2, postacademic science, triple helix jne.
- empiirinen tutkimus: kolmatta tehtävää koskeva tutkimus kaikkienensa ohutta, vähäistä ja vinoutunutta
- alakohtaiset erot suuria, patentointi ja lisensointi keskeistä vain lääkekehityksessä, ns. avoimen tieteen vuorovaikutuskanavat keskeisiä muilla aloilla
- humanistis-yhteiskuntatieteelliset alat ja muut vuorovaikutuksen muodot kuin kaupallistaminen ovat jääneet lähes kokonaan tutkimuksen ulkopuolelle
- aiempi tutkimus: mm. Tieteestä tuotteeksi? -kirja (2006)

Stokesin ehdotus: käytön innoittama perustutkimus

- käytännöllinen ja soveltava intressi eivät sulje tutkimuksessa pois toisiaan
- hyväksyy perus- ja soveltavan tutkimuksen käsitteet mutta esittää myös kolmannen vaihtoehdon: käytön innoittama perustutkimus
- kiinnittää huomiota sekä tieteen mahdollisuuksien että yhteiskunnallisten tarpeiden välisiin kytkentöihin

		Käytön huomioiminen	
		Ei	Kyllä
Pyrkimys perusymmärryksen luomiseen	Kyllä	Puhdas perustutkimus (Bohr)	Käytön innoittama perustutkimus (Pasteur)
	Ei		Puhdas soveltava tutkimus (Edison)

Tieteellisen tutkimuksen nelikenttä Donald Stokesin (1997, 73) mukaan

- huomio tieteellisen työn kaksoismotiiviin: episteemiset ja käytännölliset tavoitteet
- tällainen tutkimus ei sekoitu "homogeeniseksi massaksi" vaan episteemiset ja käytännölliset tavoitteet ovat monimutkaisessa ja dynaamisessa vuorovaikutuksessa keskenään
- myös tieteilijöiden / yliopistojen sekä muiden yhteiskunnallisten toimijoiden / instituutioiden identiteetit on tarpeen säilyttää vaikka ne ovatkin yhä voimakkaammin vuorovaikutuksessa keskenään

Tutkimuskysymykset

- Vuorovaikutuksen muodot eri tieteenaloilla toimivien tutkijoiden ja yhteiskunnallisten toimijoiden välillä?
- Kuinka ja missä määrin ne institutionalisoituvat pysyviksi yhteistoimintakäytännöiksi?
- Tutkimuksen, perus- ja jatko-koulutuksen sekä talouden, hyvinvoinnin ja kulttuurin edistämisen kytkeytyminen toinen toisiinsa?

Projektiryhmä (2011-)

- Juha Tuunainen, Helsinki Institute of Science and Technology Studies (HIST)
- Reijo Miettinen, Toiminnan, kehityksen ja oppimisen tutkimusyksikkö (CRADLE)
- Terhi Tuominen, Korkeakoulu- ja innovaatiotutkimuksen verkosto (HEINE)
- Heta Tarkkala, Korkeakoulu- ja innovaatiotutkimuksen verkosto (HEINE)

Tutkimuskohteet

- *kaupunkitutkimus / lähiö metropolin laidalla* -hanke (HY): yhteistyö mm. Riihimäen kaupungin & Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) kanssa
- *oppimisvaikeuksien tutkimus* (Niilo Mäki -instituutti, JY): julkaisut, oppimateriaalit, koulutus, työnohjaus, neuvonta, tietopalvelu, ohjelmistot, pelit, testit
- *itämerensuomalaisen ja suomalais-ugrilaisen kielten tutkimus / pienten kielten ja kulttuurien tukeminen* (HY): sukukansaohjelma (koulutus, oppimateriaalit ja muut julkaisut, tapahtumat, henkilövaihto ym.), yhdistysten ja verkostojen keskeisyys

Kaupunkitutkimus ja yhteiskunnallinen vuorovaikutus

- teollistuminen ja kaupungistuminen tutkittavana ilmiönä: esim. Simmel (Metropolis, 1903), Chicagon sosiologia (1920-40-l.), Waris (Työläisyhteiskunnan..., 1932), Kortteinen (Lähiö, 1982)
- oppiainepohjaisuus, kv. näkökulmien hyödyntäminen Suomessa
- metropolialueiden globaali kilpailu → tutkimuksen vahvistuminen + tiiviimpi yhteys politiikkaan ja hallintoon (1990-l.):
  - kaupunkitutkimuksen neuvottelukunta (1998-)
  - yhdeksän professuuria (HY ja TKK/kaupungit/OPM)
  - kaupunkitutkimuksen ohjelma 1998-2000 (SA, ministeriöt, Kuntaliitto)
  - Helsingin kaupungin tutkimusohjelma
  - Helsinki Education and Research Area HERA (yliopistojen, korkeakoulujen ja kaupunkien yhteinen aluekehitysverkosto)
  - tutkimus- ja opetushankkeet (Peltosaari-projekti)
  - ajatushautomot (Demos Helsinki)
  - konsulttitoimistot (Kaupunkitutkimus TA Oy)
  - tutkijat (Lectus Ky)

Kaupunkitutkimus: Peltosaari-projektin yhteiskunnallinen tausta

- teollistuminen ja kaupungistuminen (1960-70) → lähiöiden synty, myös teollisuuteen ja logistiikkaan keskittyneessä Riihimäessä → nopea kasvu, asuntopula, voimakkaat kasvuennusteet
- teollistumiskehityksen pysähtyminen ja suurtyöttömyys → Peltosaareen paljon vuokra-asuntoja (70%)
- alueen "erillisuus" radan "väärällä" puolella, parkkipaikka katkaisee yhteyden kaupunkiin, alueella ei omaa teollisuutta, huonot palvelut, kerrostalovaltaisuus → huono-osaisuuden kasautuminen
- toisaalta Helsingin metropolialueen siirtyminen jälkiteolliseen tuotantoon, kasvu reuna-alueilla + pendelöinti → Peltosaaren kehittämisen mahdollisuus ja haaste

Riihimäen Peltosaari

- suunnittelukilpailu 1967
- rakentaminen 1973-93
- asukasmäärä: ennuste 5000, toteutunut 2700
- ideakilpailu alueen kehittämiseksi 2011

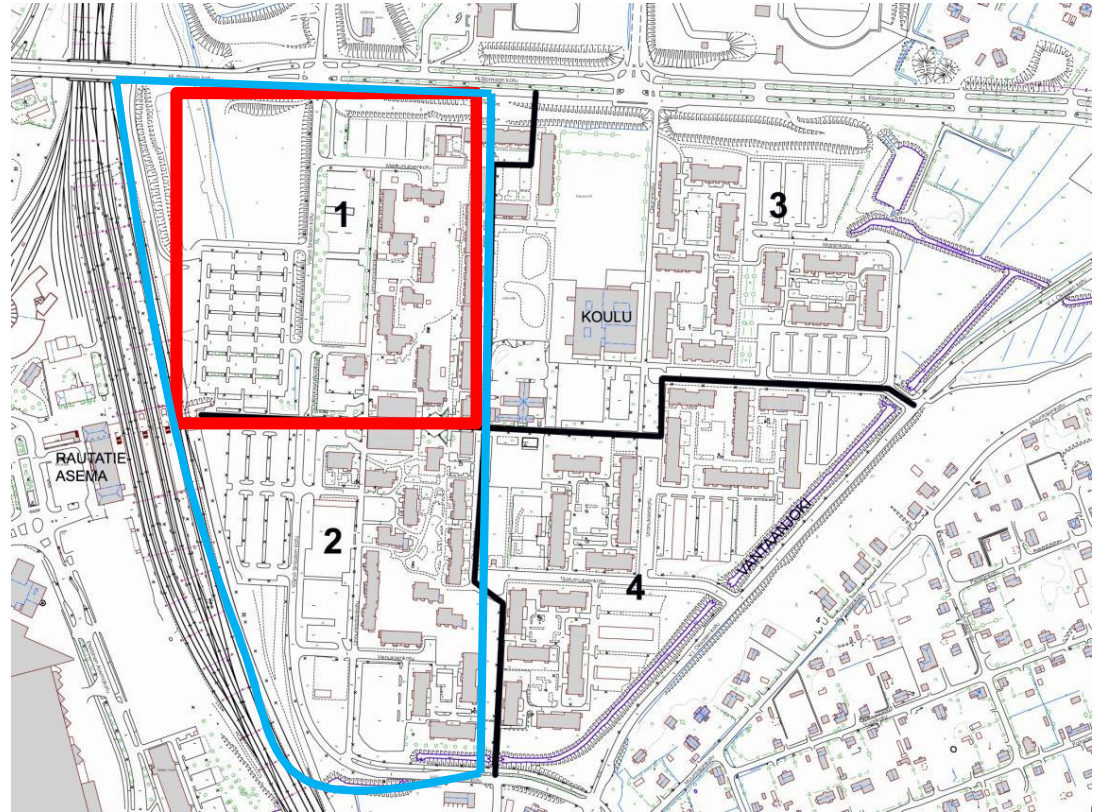

Peltosaari-hanke: kv. näkökulman tuominen mukaan kehittämiseen

- alueella kaupungin asukastyötä vähäisin tuloksin 1990-l.
- iso ponnistus 2008: HY, Riihimäki, VTT, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA)
- uusi opetus- ja tutkimusmuoto – tutkimuskurssi – VTT:n ja ARA:n aloitteesta osaksi energiatehokkaaseen rakentamiseen keskittyvää EcoDrive-hanketta
- kv. lähtökohta: kokonaisvaltainen ote teknis-taloudellinen näkökulman sijaan → alue osana metropoliseutua, alueen suunnittelu ja toteutus, asukasrakenne, asukkaiden ja kunnallishallinnon eri sektoreiden näkökulmat
- tuloksia: perusteellinen tieto asukkaiden sosio-ekonomisesta tilanteesta, liikkumisesta ja asumistyytyväisyydestä → tuki alueen radikaalille uudistamiselle → korjaus- ja uudisrakentaminen, vuokra-asuntojen hajasijoitus
- tutkimuskurssin toteutustavan kehitys, opiskelijoiden tietojen + tutkimus- ja työelämävalmiuksien kehitys

Peltosaaren uudistamisen ideakilpailu

- kaupunginosan sisäiset sosio-ekonomiset erot suuria
- ongelmat keskittyvät erityisesti osaluueelle 1
- radikaalin korjaus- ja uudisrakentamisen painopiste alueilla 1 ja 2
- malli asukkaiden hajasijoittamiselle professorilta Iso-Britanniasta

Suomalais-Ugrilaisten kielten tutkimus: yhteiskunnallinen tausta ja varhaisvaiheet

- historiallis-vertailevan kielentutkimus 1800 →: kielisukulaisuus
- M.A. Castrén (1840-l.): kenttätutkimuksen avulla kansallinen ja kielellinen herätys = suomalaisten alkuperä
- kulttuurinationalismin sekä ns. kansallisten tieteiden nousu → Suomalais-Ugrilainen Seura (1883), perustajina politiikan, hallinnon, tieteen ja teollisuuden merkkihenkilöt
- seuran keskeiset toimihenkilöt "tasapainoilivat tieteellisen tehtävänsä ja heimotunteen rajoilla" (Salminen 2008)
- seuran kenttätyö- ja keruumatkat 1885-1917, sis. myös kansansivistys
- Suomen kansallisen, kielellisen ja kulttuurisen identiteetin vahvistaminen: Akateeminen Karjala-Seura (1922), Kansallismuseon heimokansojen osasto (1923), "me"-puhe
- kansallisvaltion rakentaminen, teollistuminen ja kaupungistuminen → kielellinen yhdenmukaistuminen, kielenvaihto vähemmistökielistä enemmistökieliin

Suomalais-Ugrilaiset kielet ja kansat

Suomalais-ugrilaisten kielten tutkimus: viime vuosikymmenet

- Neuvostoliiton hajoaminen 1989: yhteyksien avautuminen uudestaan
- pienten, suomensukuisten kielten ja kulttuurien tukeminen: Eduskunnan sukukansaohjelma 1994-, Suomen kulttuurirahaston (SKR) kielipesähanke 1997-, SKR:n kansalaisjärjestötoiminnan aktivointihanke
- keskeisiä toimijoita: Helsingin ja Turun yliopistot, M.A. Castrénin seura, Suomi-Venäjä-Seura, Kansainvälisen henkilövaihdon keskus CIMO, Nuori Karjala
- vuorovaikutuksen muotoja: koulutus ja kurssitoiminta (Suomen kieli, media-, museo- ja kirjastoala) , opettaja- ja tutkijavaihto, oppimateriaalituotanto ja painatustuki, tukitilaukset, käännösstipendit, konferenssit ym.
- pitkäjänteisyyttä ja vahvaa tutkimuspanosta toivotaan

Kielipesätoiminta Inarissa ja Uhtualla

Kuva: Ulriikka Puura

Kielipesätoiminta

- kielipesät Inarissa (1997-) ja Uhtualla (1999-)
- idean lähde: prof. Tove Skutnabb-Kangas
- kansalaisjärjestöjen (Anarâškielâ servi, Uhtua-seura) tärkeä rooli aloitteentekijänä
- tutkijan kaksoisrooli: tutkija/vaikuttaja
- toiminnan vaikuttavuuden ja vakiintumisen ehtoja: kieltä taitava ammattihenkilöstö, lasten päivähoidon suhde koululaitokseen, luottamuksen rakentaminen viranomaisiin, päivähoidon kysynnän määrä (Karjala)
→ suuret erot kielipesien institutionalisoinnissa ja tuloksissa: Inarissa hyvät, Karjalassa huonot
- tieteellinen tulos: käänteinen kielenvaihto eli kielenvaihdon suunta voidaan kääntää, vaiheet: yksittäiset sanat → 2 koodia → 1 koodi

Oppimisvaikeuksien tutkimus

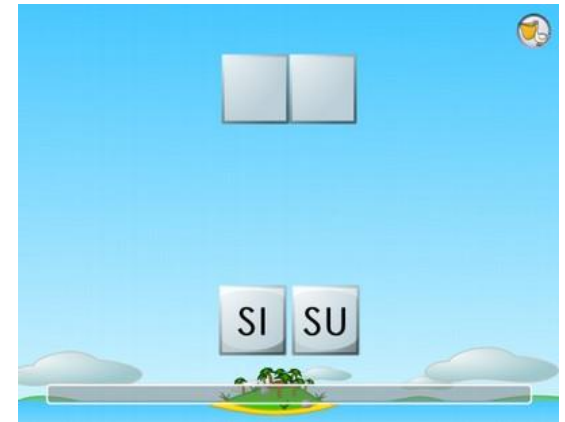
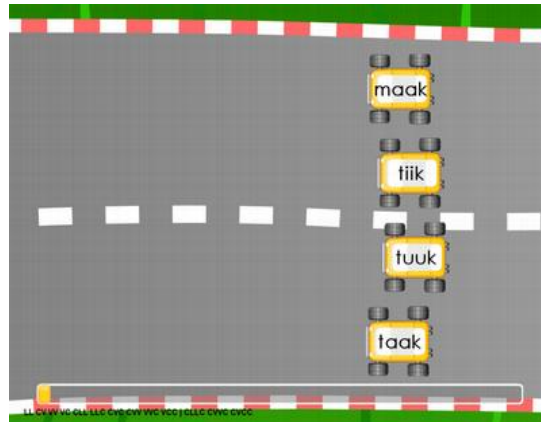
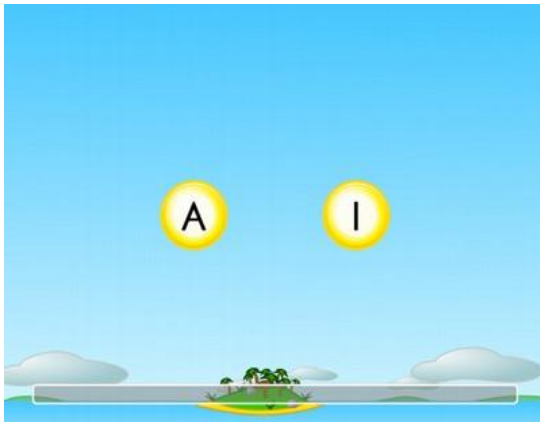
- prof. Niilo Mäki (1902-68): neuropsykologian ja erityispedagogiikan pioneeri, opetus- ja kuntoutustoiminnan kehittäjä (mm. aivovammasairaala ja nuorisopsykiatrinen hoito)
- Niilo Mäki -instituutti (1990): tutkii oppimisvaikeuksia (lukeminen, kirjoittaminen, matematiikka) ja kehittää menetelmiä niiden voittamiseksi – lasten auttaminen ja kv. tason tutkimus tukevat toisiaan
- testien ja oppimateriaalien kehittäminen, julkaisutoiminta, opettajien ja koulupsykologien täydennyskoulutus, oppimisvaikeusklinikka Jyväskylän kasvatus- ja perheneuvolan kanssa
- prof. Lyytinen – dysleksian seurantatutkimus, 104 perhettä: lukemisvaikeutta ennakoivana tekijänä vaikeus muodostaa yhteys kirjaimen ja äänteen välille 5-6 v. iässä

Vuorovaikutuksen muodot

- 1) oppimisvaikeuksien klinikka Jyvässeudun terveydenhollon kanssa (diagnoosi, kuntoutus)
- 2) diagnostisten testien ja oppimateriaalien (esi- ja peruskoulun tuki- ja erityisopetuksen perustyökalut) sekä ammattilaisille ja vanhemmille tarkoitettujen oppikirjojen tuotanto ja jakelu
- 3) yhteistyö koulujen kanssa testien, oppimateriaalien ja opetusratkaisujen kehittämisessä ja testaamisessa
- 4) opettajien, erityisopettajien ja koulupsykologien täydennyskoulutus
- 5) asiantuntija oppimiseen ja oppimisvaikeuksiin liittyvissä kysymyksissä, osallistuminen OPH:n, OKM:n ja kuntien kanssa lakien, säännösten ja uudistusten valmisteluun
- 6) LukiMat oppimis- ja verkkotietopalvelu: tutkimukseen perustuvaa tietoa oppimisvaikeuksista ja niiden voittamisesta päättäjille, opettajille ja vanhemmille
- 7) verkkotyökalut, kuten EkaPeli

EkaPeli

- perustyökalu kirjain-äännekytkentää opettelevalle lapselle
- lasten, vanhempien, opettajien ja muiden asiantuntijoiden yhteistyön mahdollistava väline

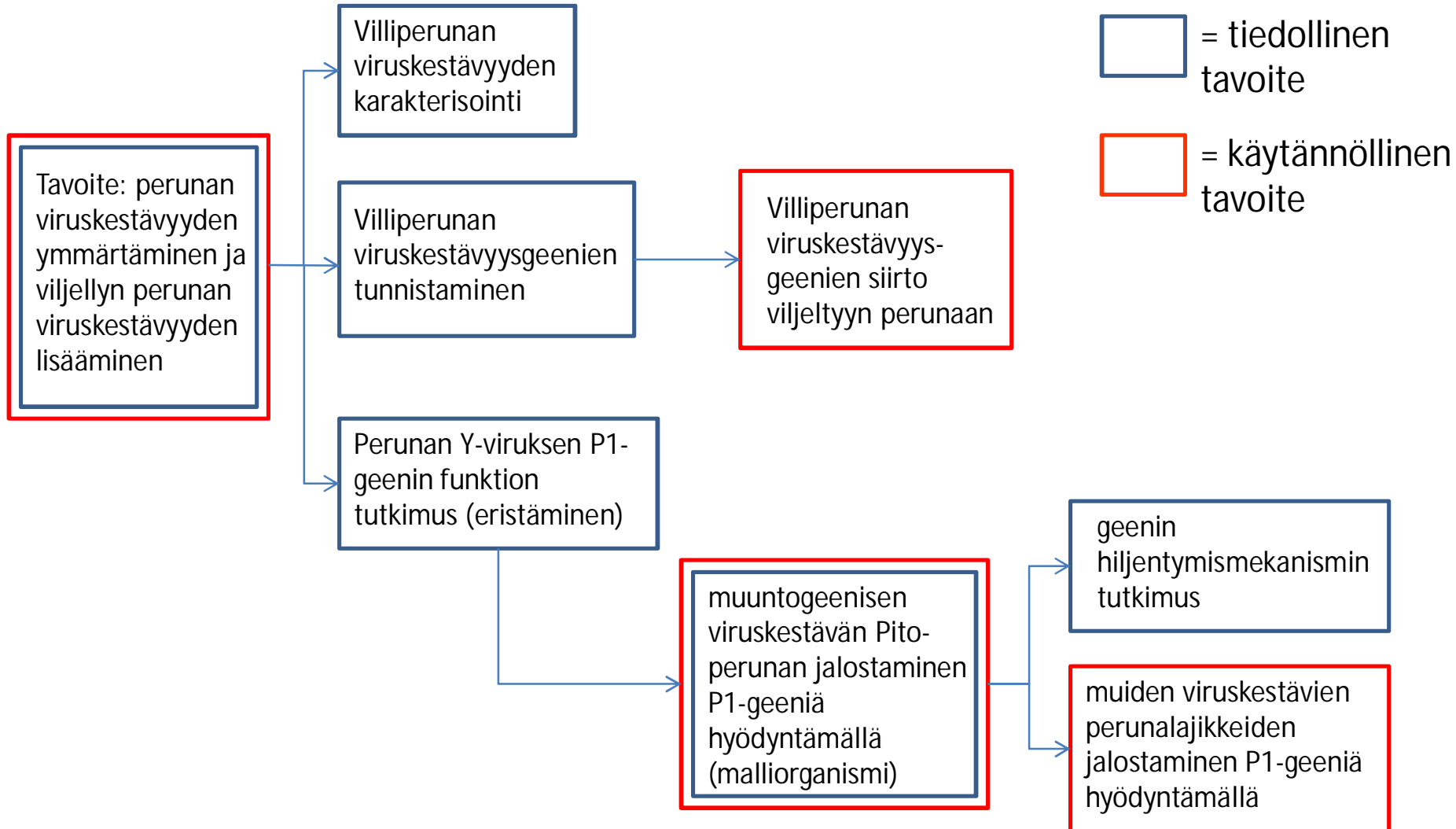

RESEARCH AREA	SOCIETAL DEVELOPMENTS	FORMS AND MEANS OF INTERACTION	SOCIETAL IMPACTS
FINNO-UGRIC LANGUAGES	Cultural impoverishment and extinction of small languages	<u>Traditional:</u> - scientific exploration and correspondence - training and education of academics and professionals - exchange of literature - publications, museum collections - associations (e.g., Finno-Ugric Society, M.A. Castren Society) <u>New:</u> - national action programme (Kindred Peoples Program) - language nests (Finnish Lapland, Russian Karelia)	- successful revitalization of Inari Sami language in the Finnish Lapland - institutionalization of Inari Sami language in the Finnish educational system - problems in revitalizing Karelian language in Russia
URBAN STUDIES	Concentration of social problems in urban suburbs	<u>Traditional:</u> - education, training programs - publications for professionals - joint organizations (e.g., advisory board for urban studies) <u>New:</u> - joint professorships - consultancies mediating research with regional development and policy-making - research courses for students (e.g., the Peltosaari project) with a report and seminars	- provision of a wider societal perspective (vs. technical and economic) on the planning and renewal of urban suburbs - development of the working skills of the students involved in the research course
LEARNING DIFFICULTIES	Learning difficulties as a challenge for universal education, equality and knowledge-society development	<u>Traditional:</u> - consultation for parents and teachers - co-development of diagnostic tools with teachers - research clinic for children - learning materials, guides and textbooks - further education for professionals - expertise in special education policy making <u>New:</u> - LukiMat Internet-environment - Graphogame (game assisting children's learning) - developmental co-operation (Kenya and Zambia)	- provision of means for the Finnish special education policy and professional practice based on early recognition of learning difficulties and immediate intervention on them - remedying individual learning difficulties in reading, writing and mathematics - exceptionally low percentage of weak performers in international tests (e.g., PISA)

1) Kytkeytyminen yht.kunn. muutokseen?

- kaikissa tapauksissa läheinen ja konkreettinen kytkentä yhteiskunnan uudenaikaistumisen myötä tapahtuneisiin muutoksiin: kaupungistuminen, teollistuminen, koululaitoksen kehitys
- monissa tapauksissa yhteiskunnallinen vaikuttavuus, koulutus ja tieteellinen tutkimus toisiinsa kietoutuneita: kielipesät, pienten kielten elinvoimaisuusbarometri, asiantuntijatietokannat, testistöt, kaupunkitutkimuskurssi

Esimerkki tiedollisten ja käytännöllisten tavoitteiden välisestä suhteesta: perunan bioteknologiaohjelma

2) Yhteistyön muodot?

- organisaatiot: yhteistyöelimet ja -verkot (HERA), tieteelliset seurat, "kansalaisjärjestöt" (M.A. Castrenin Seura)
- yhteisrahoitteiset virat: professorit
- tutkimus- ja toimintaohjelmat: Suomen akatemian kaupunkitutkimuksen ohjelma, Eduskunnan sukukansaohjelma, Helsingin kaupungin tutkimusohjelma
- uudentyyppiset yhteiskunnalliset palvelut: kielipesät
- julkista sektoria tukeva palveluliiketoiminta: ajatushautomot, konsulttitoimistot, vapaat tutkijat
- opettaja- ja tutkijavaihto
- koulutus: tutkimuskurssit, muut kurssit
- Internet-pohjaiset pelit, tietopalvelut ja keskustelualustat

3) Tutkimuksen ja yhteistyön yhteiskunnallinen vaikutus?

Tutkimuksen yhteiskunnalliset vaikutukset ovat olleet merkittäviä

→ laajempi sosiaalinen ja yhteiskunnallinen näkemys kaupunkisuunnittelussa teknis-taloudellisen näkökulman sijaan

→ inarinsaamen elpyminen ja kielenkäyttömahdollisuuksien laajeneminen valtiolliseen koululaitokseen, Venäjän-Karjalassa kehitys hitaampaa

→ oppimivaikeuksien hoito ja syrjäytymisen ehkäisy koko ikäluokalle